

Kultur: tradition och konst

Kultur betydde en gång i tiden odling och djurhållning och i överförd bemärkelse odling och skötsel av det själsliga livet. Kultur står i nära samband med samhälle och ekonomi, och dessa tre begrepp används för att beskriva människans sociala liv. Under det sena 1700-talet var civilisation och kultur utbytbara termer. Romantikernas angrepp på civilisationens ytlighet gav sedan ordet kultur dess betydelse av en mer inre utveckling som ställdes mot den civilisation som snarare knöts till samhället. Kultur syftade allt oftare främst på konst och litteratur, men även i vidare mening på hela det andliga livet. Kultur kom sedan att bli ett populärt begrepp inom antropologi och sociologi och därmed närmade sig betydelseerna av de två orden – kultur och civilisation – varandra igen.

Kulturer kom under 1800-talet att uppfattas som organiska helheter som var knutna till språk, land och blod. En kultur kännetecknades av fasta, kollektiva egenskaper. Man trodde att det gick att dra klara gränser mellan *olika* kulturer, och dessa kulturer sades ha specifika och beständiga egenskaper.

Inom 1800-talets framväxande borgerskap var också Ciceros tal om själsodling viktigt. För att få plats i borgerskapet skulle man vara civiliserad, kultiverad. Det innebar att man förfinat sin smak och vårdade det antika och europeiska kulturarvet. Det som traditionellt fått plats inom detta estetiska kulturbegrepp är det som främjar själens tillväxt. Vad som är uppbyggligt har definierats av företrädare för det europeiska 1800-talets borgerskap. Det har varit det skolade, det välljudande, det moraliskt högsyftande, det som visades i konstmuseer, på teatrar och spelades i konserthus. Det som omskrivits på tidningarnas kultursidor.

När den borgerliga kulturen utsattes för kritik på 1960-talet myntades det ironiska begreppet finkultur, i analogi med borgerlighetens finrum. En plats för uppvisning snarare än liv. Kulturbegreppet har därefter alltmer breddats och idag skriver kultursidor om tidigare förhånade uttryck som populärmusik, kiosklitteratur och underhållningsfilm. Områden som tidigare omnämndes som nöje, med innebörden att dessa uttryck inte bidrog till själens odling, utan bara förströdde den.

En kultur förändras ständigt, men det gör också beskrivningen av den. Vad en kultur är beror i hög grad på hur de som lever den uppfattar dess tradition. Förändringar i samtidens syn på traditionen kan således orsaka stora förändringar i vad som anses vara värdefullt och

kännetecknande för en kultur. Men det finns också en kulturell tröghet som kan exemplifieras med hur överlagrat ett språk är. För att fullt ut behärska ett språk måste man ibland känna till orden ända ner till deras rötter för hundratals, eller kanske tusentals år sedan. Det finns mängder av sådana ting i kulturer som beror av de faktiska geografiska förhållanden som styr livet i specifika banor.

Det antropologiska kulturbegreppet är svårt att förstå och tala om utan att samtidigt tala om tid. Vår egen kultur kännetecknas av att den är i fas med tiden, att den är en del av tidens framåtskridande. Studiet av andra kulturer har bedrivits inte som en kulturs tankar om en annan, utan snarare som vetenskapens syn på kulturer som (ännu) inte är del i den samtida moderniteten. Det har också inneburit att det inte handlat om att föra en dialog mellan kulturer, utan att beskriva ett kunskapsobjekt avskilt från det egna.

Att tala om någon annan som underutvecklad utan att berätta vilken skala man använt visar att man tror att det finns en objektiv utveckling som alla är underordnade – vägen mot modernitet. Men utveckling är något som bara kan mätas utifrån en specifik skala. Ett samhälle kan ha olika illa eller väl utvecklade vägnät, miljöproblem, familjeband, religiösa institutioner, militärteknologi osv. Men det finns ingen utveckling som det går ordna in dessa olika specifika jämförelser mellan länder i. Det är en moralisk, ekonomisk, militär eller annan prioritering vilken jämförelsepunkt som är viktigare än en annan. Så länge den ena parten alltid utgör jämförelsevikt, kommer den andra aldrig i fatt.

Så länge man är fast i en sådan syn på utveckling är kultur alltid något som ligger efter och det är således inte möjligt för en modern vetenskap att tala om en (annan) kultur utan att framställa den som ett objekt som inte är lika långt kommet som det egna. Vi kan förstå dem, men de kan på grund av sin lägre utvecklingsnivå aldrig fullt ut förstå oss.

Det verkar också vara väldigt svårt att dra någon klar gräns mellan var den ena kulturen börjar och den andra slutar. Så länge man rör sig i gränstrakternas terräng är det väldigt svårt att se var gränsen finns. Det är mycket tydligare på den abstrakta kartan. Kanske är det en av förklaringarna till att man gärna studerar de typiska formerna för en kultur och undviker det grumliga gränstänkandet. För att upprätthålla föreställningen om klara kulturella skillnader måste man hålla sig till det typiska för varje kultur. Men då är ju skillnaden konstruerad för att passa de kartografiska studiernas syfte, snarare än utifrån hur det ser ut i terrängen.